

Pečman, Rudolf

Katalogy děl vypovídají o Vivaldiho skladatelské činnosti

In: Pečman, Rudolf. *Vivaldi a jeho doba*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2008, pp. [13]-20

ISBN 9788021046016

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123786>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

*Katalogy děl vypovídají
o Vivaldiho skladatelské činnosti*

Do nedávné doby, ale mnohdy i nyní, vzpíráme se u nás v bývalém Československu (nyní v České a Slovenské republice) brát na vědomí katalogy děl velkých mistrů. Pravda, Corelli například, který napsal 72 děl, žádného speciálního katalogu nepotřebuje. Ale co s mistry typu Mozarta, ale i Beethovena, J. S. Bacha, G. F. Händela, G. Ph. Telemanna, C. Ph. E. Bacha aj. Bachových synů, Alessandra a Domenika Scarlattiových a řady dalších (i modernějších, ba zcela soudobých) hudebních tvůrců? U nás jsme dosud nebyli schopni sestavit moderní katalog ani děl Smetanových, stojíme před tematickým katalogem Janáčkovým. Máme díky Bohu zachyceného Antonína Dvořáka, Zdeňka Fibicha, Josefa Suka, Vítězslava Nováka apod. Třebas i Rejchův katalog je k dispozici, i Rybův etc. Je ovšem pro náš hudební provoz symptomatičtější, že bohorovně opomíjíme mnohá (nám leckdy i nesrozumitelná) označení za skladbami. Co probůh znamená „Hob.“, co „Wq“, co „TWV“, „HWV“, „ZwV“ nebo „BWV“? Co se skrývá za zkratkou „WoO“ u Beethovena?

Svým přehlížením a podceňováním katalogů setrváváme na kulturní úrovni, kterou již Bedřich Smetana nazval „antediluvialní“, když po návratu ze Švédska hovořil o pražských hudebních poměrech. Jde totiž o to, že ony katalogy nás přesně informují o tom nebo onom díle, o uložení jeho autografu (opisu apod.), o jednotlivých vydáních, o chronologii, dále pak např. o tom, kde všude je o příslušném díle psáno v muzikologické literatuře, v hudebních časopisech apod. Pokud jde o katalogy tematické, pak se v nich seznámíme s incipity všech skladeb, jejich jednotlivých vět, v operách např. se začátky všech recitativů a árií, ansámbľů, sborů apod. Podle katalogů můžeme pak každé frekventované nebo i polozapomenuté dílo bezpečně identifikovat. Prostě: Katalogy jsou nám vodítkem; nejenom nám muzikologům, nýbrž také koncertním jednatelům (ředitelům), nakladatelstvím apod. Ani běžný koncertní provoz (pokud jej pojmáme z hlediska odborného) se bez katalogů a jejich číslování prostě neobejde.

V případě *Antonia Vivaldiho* bylo vše až do počátku třicátých let minulého století nejasné. Zájem byl pouze o skladatelova díla nástrojová, zatímco skladby vokální, duchovní (církevní), opery, oratoria apod. byly u Vivaldiho opomíjeny. Až Gentiliho objevy (viz dále) nám zpřístupnily Vivaldiho v plné jeho velikosti.

O Vivaldiho skladbách pojednává *Johann Gottfried Walther* ve svém *Musicalisches Lexicon, oder Musicalische Bibliothek*, Leipzig 1732. Heslo o Vivaldim v právě citovaném hudebním slovníku uvádí jen 12 děl vydaných tiskem. *Charles Burney* (*A General History of Music*, London 1789) to osvětluje: „Indeed, Walther, with all his diligence and exactitude, was totally ignorant of almost all the vocal works of the best and most voluminous Italian composers. Of the instrumental, the Dutch catalogues furnishes him with many of the titles; but he never seems to have heard of one of Ales. Scarlatti's hundred and nine operas, or indeed of those of Bononcini, Albinoni, Vivaldi, or even Caldara.“¹⁾

Heslo o Vivaldim uvádí i *Ernst Ludwig Gerber* (*Historisch-biographisches Lexicon der Tonkünstler* /.../, svazek II., Lipsko, Breitkopf & Härtel, 1792. Přejímá

Waltherovy údaje, avšak navíc sděluje názvy a roky vzniku 26 oper a seznamuje nás se sinfoniemi, které vyšly v Breitkopfově vydání, jež patrně patřily k jeho operám.

Aloys Fuchs sestavil tematický seznam skladeb Antonia Vivaldiho, Arcangela Corelliho, Giuseppe Tartiniho (*Thematisches Verzeichnis über die Compositionen von I. Antonio Vivaldi, II. Arcangelo Corelli, III. Giuseppe Tartini, IV. /neuzavřeně/ shromážděno péčí Aloyse Fuchse*), tento seznam je uložen v Německu v Deutsche Staatsbibliothek, Berlin, signatura: Mus. ms. theor. K. 828. Fuchsův katalog obsahuje celkem 88 skladeb, z nichž jedna je uvedena také tématy dvou vět, ale i namátkově dvěma dalšími. Jde o opera I, III, VIII, XI a XII (poslední z nich je označeno chybně jako „Op. 10“); 10 děl (1 sonáta, 5 sinfonií, 1 koncert a 3 árie) je odvozeno z Breitkopfova katalogu nakladatelského, zatímco 30 skladeb – toť zčásti známé rukopisy (mezi nimi bezpečně odhalíme 12 koncertů ze sbírky „*La Cetra*“). Fuchsův katalog považujeme za první pokus zmocit se globálně celého Vivaldiho díla, a to mj. i tematicky.

K dispozici je nám i pramen francouzský. Belgický archivář a muzikolog působící v Bruselu, François Joseph Fétis (*Biographie universelle des musiciens /.../,* svazek VIII, Paris, Libraire de Firmin Didot Frères, Fils et Cie, 1865, 2. vydání), zařazuje heslo Vivaldi a uvádí v něm 12 tištěných děl. Přitom (navázav na *Allacchio* dílo *Dramaturgia* 1755) zná celkem 28 Vivaldiho scénických hudebních děl.

Hojně citovaný Robert Eitner (*Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker /.../,* svazek X, Breitkopf & Härtel, Leipzig 1904) se sice pokouší o seznam vivaldiovských pramenů, ale je ovšem značně neúplný, ač obsahuje jak instrumentální, tak vokální díla Antonia Vivaldiho.

V Paříži vychází další pokus o Vivaldiho. Alberto Bachmann (*Les grands violinistes du passé*, nakladatelství Fischbacher, Paris 1913) hodnotí Vivaldiho hlavně jako houslistu, ale přináší i netematický přehled „*Oeuvres d'Antonio Vivaldi*“, jenž obsahuje 24 oper, některé kantáty a árie stejně jako 12 děl vydaných tiskem. Žije domněnka, že tento seznam sestavil Bachmannovi patrně Robert Eitner. Bachmann navíc otiskuje „*Table thématique des oeuvres d'Antonio Vivaldi*“, v níž se objevují Vivaldiho díla na základě studia pramenů. Bachmannův seznam (nebo vlastně seznam Bachmannův-Eitnerův) obapolně bere v úvahu 110 koncertů, 9 sinfonií a 16 sonát, ale pomíjí např. díla operní. Jde o první tištěný tematický seznam Vivaldiho děl.

Podstatný pokrok zaznamenal Wilhelm Altmann, když uveřejnil ve sborníku Archiv für Musikwissenschaft, svazek IV., 1922, svůj svod *Thematischer Katalog der gedruckten Werke Antonio Vivaldis*. Obsahuje nejen seznam dvanácti tištěných Vivaldiho děl, nýbrž uvědomuje nás i o rukopisech, o koncertech vydaných v mladší době (tedy po Vivaldiho úmrtí), o šesti sonátách pro violoncello, které vytiskl v Paříži Le Clerc le Cadet roku 1740 apod. Altmannův katalog sloužil jako podklad dalším seznamům (viz níže).

Roku 1928 se nám dostává do rukou dílo *Arcangela Salvatoriho: Antonio Vivaldi (Il Prete Rosso). Note Biografiche*. In: Rivista della Città di Venezia 1928. Ve spise je uveden seznam „*Opere Teatrali di Antonio Vivaldi*“, jenž má 39 operních položek a byl sestaven pravděpodobně podle seznamů O. G. Sonnecka, C. Dassorihho a T. Wiela.

Podstatnější význam má spis *Antonio Vivaldi. Note e Documenti sulla vita e sulle opere*. Vychází u příležitosti festivalu Settimana Musicale (16.–21. září 1939)

v tištěném generálním festivalovém programu Accademia Musicale Chigiana (viz dále), Siena 1939. Pohybujeme se již v době, kdy jsme obeznámeni s epochálním objevem Gentiliho (viz níže). Publikace obsahuje tyto seznamy a údaje:

- a) *Olga Rudge: Catalogo Tematico delle opere strumentali di Antonio Vivaldi esistenti nella Biblioteca Nazionale di Torino*. Dílo je rozmnoženo fotomechanickým způsobem a obsahuje 309 položek, ovšem neuvarovalo se mnohých chyb. Vzniklo roku 1936.
- b) *Ulderico Rolandi: Opere ed Oratorii di Antonio Vivaldi*. Přehled obsahuje 48 děl s údaji o tvůrcích libretních předloh, o provedeních a o „druhém životě“ skladeb.
- c) *Opere Vocali attribuite a Antonio Vivaldi nella R. Biblioteca Nazionale*. Bez udání jmen sestavovatelů a roku vydání. Dílo obsahuje netematický přehled. Zmiňuje se i o dílech, která chybně připisujeme Vivaldimu. Jsme si vědomi, že obsahuje mnoho mylných údajů. Vyšlo péčí Raccolte Mauro Foà e Renzo Giordano v Turínu (Torino).
- d) *Catalogo dei microfilm di mss. e stampe Vivaldiane esistenti nella Biblioteca dell'Accademia Chigiana*. Bez uvedení jmen původců, bez roku vydání. Přehled mikrofilmových snímků z řady fondů rozmanitých knihoven.

Pramenně důležité je dílo *La Scuola Veneziana (Secoli XVI–XVIII)*. Vyšlo v programu festivalu Settima Celebrativa (5.–10. září 1941) péčí Accademia musicale Chigiana v nakladatelství Libreria Editrice Ticci, Siena 1941. Text obsahuje tyto seznamy:

- a) Katalog *Wilhelma Altmanna* (viz u nás výše).
- b) *Olga Rudge: Opere Vocali attribuite a Antonio Vivaldi nella R. Biblioteca Nazionale. Torino. – Catalogo di Alcuni „Microfilm“ di MSS e Stampe Vivaldiane esistenti nella Biblioteca dell'Accademia Chigiana, provenienti da Biblioteca Estere (Dresda, Parigi, Cambridge etc.)*

Rukopisně vypracované a fotomechanicky rozmnožené přehledy obsahující jen část turínských fondů vokálních děl a děl z Drážďan.

Dostáváme se k prvnímu většímu dílu o Vivaldim: *Mario Rinaldi, Antonio Vivaldi*. Milano, Istituto d'alta Cultura, 1943. Nacházíme v něm rozmanité seznamy, zejména ony, které jsme uvedli výše (*Antonio Vivaldi. Note e Documenti sulla vita e sulle opere*. Venezia 1928; *La Scuola Veneziana*, Editrice Ticci, Siena 1941).

Rinaldi vytvořil 1945 katalog Vivaldiho děl: *Catalogo Numerico Tematico delle Composizioni di Antonio Vivaldi*. Roma, Editrice Cultura Moderna, 1945. Tento katalog není systematický. Vznikl kompilací katalogu z Benátek 1928 a seznamu v *La Scuola Veneziana*, Siena 1941. Opusová čísla jsou jen fiktivní a neodpovídají stavu bádání.

Nadchází doba výzkumů *Marca Pincherleho* (Francie). Jsou to výzkumy neobyčejně pečlivé a spolehlivé. Jejich výsledky nacházíme v těchto pracích: *Marc Pincherle, Antonio Vivaldi et la musique instrumentale*. Nakladatelství Fleury, Paris 1948. Jde o standardní dílo, které přináší podrobný, ale nyní již zčásti překonaný přehled tiskem vydaných děl A. Vivaldiho, stejně jako seznam jeho oper. – *Marc Pincherle, Inventaire Thématique*. Míňeno jako druhý díl dříve jmenovaného spisu. Katalog obsahuje: „Sonates et Trios“ (bez číslování děl), „Sinfonie“ (1–23, mezi nimi jsou i některé sinfonie k operám), „Concertos“ (1–447). Katalog dále

přináší několik konkordantních tabulek a přehledů. Týž autor vydal 1955 svůj spis *Vivaldi* (viz seznam literatury na konci naší knihy), v němž rozšiřuje a zčásti opravuje své předchozí seznamy. Všeobecně vzato je Pincherleho nynější seznam považován dnes za jeden z oficiálních seznamů (P), který se však nevaroval některých malých nepřesností. Dnes je tedy již překonán.

Spolehlivý seznam je uveden v encyklopedii *Groves's Dictionary of Music and Musicians*, svazek IX, Londýn 1954 (5. vydání) u nakladatele Macmillan & Co. Ltd., a v 6. vydání, tamtéž 1980: heslo *Vivaldi*. Vypracovali: *Olga Rudge* a *Alfred Loewenberg*. Jejich „Catalogue of Works“ představuje dobrý, ale přece jen ne zcela vyčerpávající přehled Vivaldiho děl.

Významný vivaldiovský badatel *Antonio Fanna* vydává 1955 *Indice Tematico di 200 opere strumentali (1^a Serie)*. Milano, Edizioni Ricordi, 1955. Seznam obsahuje dvěšest zveřejněných nástrojových děl A. Vivaldiho péčí nakladatelství Edizioni Ricordi, Milano. – Po letech vydává týž *Fanna* tematický katalog: *Antonio Vivaldi, Catalogo Numerico-Tematico delle Opere Strumentali*. Milano, Edizioni Ricordi, 1968. Tento katalog přináší zprávy o 530 Vivaldiho nástrojových dílech, vydaných prostřednictvím Istituto Italiano Antonio Vivaldi v nakladatelství Edizioni Ricordi v Miláně. Seznam je systematický, díla jsou seřazena podle obsazení a tónin. V úvahu nejsou brána všechna nedokončená nebo ztracená Vivaldiho díla. Katalog má rozmanité srovnávací aj. tabulky a přehledy, uvádí i nově nalezené skladby (objevené v posledních letech), ale dosud nezveřejněné (nevydané). Jednotlivá díla jsou citována s incipity všech jejich vět. Tyto incipity sice souhlasí s vydáními u Ricordiho, nikoli však s prameny.

Hans Rudolf Jung sepsal *Die Dresdener Vivaldi-Manuskripte*, in: Archiv für Musikwissenschaft, roč. XII, 1955. Studie doplňuje a opravuje údaje *Waltera Kolnedera* (viz generální seznam literatury na konci knihy). Přináší srovnávací tabulku: *Vergleichstabelle der Dresdner Vivaldi-Manuskripte*. V ní jsou postavena vedle sebe čísla děl v *Inventaire Thématique* (viz výše) na straně jedné a signatury příslušných manuskriptů na straně druhé.

Karl Heller sepsal disertaci o *Vivaldim*. Její II. svazek, *Thematischer Katalog der in deutschen Bibliotheken handschriftlich überlieferten Konzerte und Sinfonien Antonio Vivaldis*, Filozofická fakulta Univerzity Wilhelma Piecka, Rostock 1965, rkp., zahrnuje kromě témat všech vět jednotlivých děl také shrnutí o vydání děl a o tradici vivaldiovského bádání v Německu. Seznamuje nás také s opisovači Vivaldiho děl, s jejich zpracováními apod. Titul disertační práce zní: *Die deutsche Vivaldi-Überlieferung*.

Hellerův učitel, prof. *Rudolf Eller*, sepsal rozsáhlé heslo *Vivaldi* do encyklopedie *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, svazek 13, Bärenreiter-Verlag, Kassel atd. 1966 (MGG). Heslo obsahuje také seznam děl „dosud známých“. Je řazen systematicky, v době vydání představuje úplnou listinu skladeb, která doplňuje zejména katalog *Rinaldiho* a *Inventaire Thématique*. Potřebný a praktický je v hesle také přehled vydání jednotlivých skladeb v 18. století, čímž je doplněn zejména seznam *Pincherleův*.

Netematický, ale vyčerpávající katalog sestavil *Don Piero Damilano: Inventario delle composizioni musicali manoscritte de Antonio Vivaldi esistenti presso la Biblioteca Nazionale di Torino*. In: Rivista Italiana di Musicologia, vol. III, 1, 1968. Dílo má řadu nepřesností. Všimá si nejdůležitějších vivaldiovských rukopisů, bere

v úvahu 27 svazků *sbírek Foà* a *Giordano*, přitom však upozorňuje na řadu děl, která jsou Vivaldimu připisována mylně.

Dosavadní vrcholnou katalogovou prací proslul onen žák profesora Jense Petera Larsena z Univerzity v Kodani (Kopenhagen), podle nějž dnes ponejvíce citujeme Vivaldiho díla příslušným číslem a zkratkou RV (= Ryom-Werkverzeichnis, analogicky podle Mozart-Werkverzeichnis). Jde o Petera Ryoma, dánského muzikologa, jenž nejprve publikoval *Etude critique des catalogues et nouvelles découvertes*, in: *Vivaldiana I, Bruxelles 1969*. V tomto článku přináší autor kritické zhodnocení všech důležitějších seznamů Vivaldiho děl. Přikládá přehled nejmladších vivaldiovských pramenných objevů. Přesto však není jeho přehled zcela spolehlivý, obsahuje několik chybných, respektive nepřesných údajů. Proto se Ryom rozhodl vydat úplný seznam Vivaldiho děl, kde jsou nedostatky eliminovány: *Verzeichnis der Werke Antonio Vivaldis (RV). Kleine Ausgabe*. VEB Deutscher Verlag für Musik Leipzig, Lipsko 1974 (2. vydání 1979). Seznam je veden systematicky. Obsahuje kapitoly: Instrumentální díla, Vokální díla a Doplnky. Jednotlivé kapitoly jsou dále členěny. Tak Instrumentální díla pojednávají nejprve o skladbách bez orchestru (opusy pro 1 nástroj a basso continuo, opusy pro 2 nástroje a basso continuo, skladby pro více než 2 instrumenty a basso continuo); následující kompozice s orchestrem, které zahrnují díla pro smyčkový orchestr a basso continuo, díla pro 1 instrument a basso continuo, díla pro 2 nástroje a basso continuo, kompozice pro více než 2 instrumentální sólové hlasy a basso continuo, díla pro 1 nebo více nástrojů, 2 orchestry a basso continuo; v seznamu následují Skladby vokální. Nejprve je pojednáno o dílech na liturgické texty (mše, části mší, Žalmy Davidovy, biblické oslavné zpěvy, hymny, sekvence a díla na jiné liturgické texty. V dílech na neliturgické texty je věnována pozornost Motettům, „Introduzioni“, oratoriím a jiným kompozicím. Oddíl Světská díla zahrnuje kantáty pro 1 hlas a basso continuo a jiné kompozice, například serenaty aj. větší vokální díla. Souborně je pojednáno o dílech scénických, která zahrnují opery a operní akty. V Dodatcích pak nalezneme příslušné opravy a „zapomenuté“ kompozice. Ryom mj. prošel hudební katalogy a inventáře 18. století, zabýval se seznamy děl a literaturou. Spolupracoval s knihovnami, archívy a sbírkami, které nacházíme v úvodních úvahách shrnuty pod běžná mezinárodní označení: A – Rakousko; B – Belgie; Cs, CSSR – Československo; D(*brd*) – Německá spolková republika; D(*ddr*) – Německá demokratická republika; F – Francie; GB – Velká Británie; I – Itálie; NL – Nizozemí; PL – Polsko; S – Švédsko; US – Spojené státy severoamerické. Ryomův pečlivý a přesný katalog obsahuje – žel – jen zkrácené údaje např. o libretistech, o uložení autografů a opisů, postrádáme podrobný výčet literatury k jednotlivým skladbám, seznamy nahrávek na gramofonových deskách, na CD apod. Chybějí přesné údaje o jednotlivých vydáních ap. Je tudíž vidět, že tu jde opravdu o „malé vydání“ („Kleine Ausgabe“). Se zájmem očekáváme „velké vydání“ („Grosse Ausgabe“), které ovšem ještě není k dispozici. Kéž bude Ryomovi vzorem např. vynikající *Baseltův* seznam děl *Georga Friedricha Händela (HWV)*, v němž jsou i ty sebenepatrnější údaje pečlivě uváděny, kde každá skladba je opatřena podrobnými komentáři apod. Ale i v „malém“ vydání je Ryomův seznam spolehlivým vodítkem pro každého, kdo tak nebo onak pracuje s díly *Antonia Vivaldiho*.

Poznámka

- 1) „Ač tolik pracovitý a precizní, ve skutečnosti byl Walther neznalý jakýchkoli vokálních prací těch nejlepších a pracovně nejpłodnějších italských skladatelů. Co se týká instrumentálních prací, holandské katalogy mu neposkytly mnoho titulů, nicméně zdá se, že on nikdy neslyšel ani o jedné ze stadevítí oper Alessandra Scarlattiho nebo o těch od Bononciniho, Albinoniho či dokonce od Caldary.“ (Překlad: Monika Zapletalová.)